

POSTANOWIENIE

Dnia 25 marca 2025 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Bohdan Bieniek

w sprawie z odwołania R. L.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddziałowi w Łodzi
o ustalenie podlegania ubezpieczeniu,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 25 marca 2025 r.,
skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w Łodzi
z dnia 9 maja 2023 r., sygn. akt III AUa 802/22,

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w Łodzi, wyrokiem z dnia 9 maja 2023 r., zmienił wyrok Sądu Okręgowego w Łodzi z dnia 15 kwietnia 2022 r. oraz poprzedzającą go decyzję organu rentowego i stwierdził, że R. L. nie podlega obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym, to jest ubezpieczeniu: emerytalnemu, rentowym i wypadkowemu od dnia 28 lutego 2020 r., do dnia 31 lipca 2021 r. jako wspólnik jednoosobowej spółki z ograniczoną odpowiedzialnością D. Sp. z o.o., a miesięczne podstawy wymiaru składek wynoszą „0 zł” (zero) i rozstrzygnął o kosztach postępowania.

W sprawie ustalono, że w dniu 30 września 2019 r. ubezpieczony został zgłoszony do obowiązkowych ubezpieczeń społecznych i ubezpieczenia zdrowotnego jako jedyny wspólnik jednoosobowej spółki z ograniczoną

odpowiedzialnością. Zgodnie z umową sprzedaży udziałów zawartą w dniu 25 stycznia 2020 r. między ubezpieczonym, a A. D. doszło do sprzedaży 10 udziałów w kapitale zakładowym spółki o łącznej wartości nominalnej 500 zł. Powyższa zmiana została ujawniona w KRS. W związku ze wskazaną sprzedażą ubezpieczony nie złożył pozwanemu żadnych dokumentów wyrejestrowujących, a jedynie zaprzestał opłacenia należnych składek.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, przedmiot sporu sprowadzał się do rozstrzygnięcia, czy wspólnik dwuosobowej spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, posiadający 90% udziałów w tej spółce, powinien nadal (po zbyciu 10% udziałów) podlegać obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym na podstawie art. 8 ust. 6 pkt 4 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2024 r., poz. 497) jako wspólnik jednoosobowej spółki z ograniczoną odpowiedzialnością.

Sąd Apelacyjny uznał, że nie ma podstaw do zastosowania w ustalonym stanie faktycznym przywołanego i znanego orzecznictwa Sądu Najwyższego i przyjęcia, że odwołujący się, po sprzedaży 10% udziałów, nadal winien podlegać obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym jako wspólnik jednoosobowej spółki z o.o., ponieważ należy go traktować jako „wspólnika dominującego”, a drugi ze wspólników jest „udziałowcem iluzorycznym”. Powołane orzeczenia Sądu Najwyższego wydane zostały bowiem w odmiennych stanach faktycznych. Przedmiotem sporu był w nich pracowniczy stosunek zatrudnienia w spółce z o.o., a nie ilość udziałów. W toku postępowania nie była podnoszona kwestia pozorności umowy sprzedaży udziałów, natomiast fakt wypłaty drugiemu wspólnikowi dywidendy w wysokości odpowiadającej posiadanym udziałom, przeczy tezie o iluzoryczności zmiany własnościowej w spółce.

Skargę kasacyjną wywiódł organ rentowy, zaskarżając wyrok Sądu Apelacyjnego w całości. We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej wskazał na jej oczywistą zasadność w zakresie naruszenia art. 6 ust. 1 pkt 5 w związku z art. 8 ust. 6 pkt 4 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie kwalifikowała się do przyjęcia celem jej merytorycznego rozpoznania.

Przewidziana w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. oczywista zasadność skargi kasacyjnej zachodzi wówczas, gdy z jej treści, bez potrzeby głębszej analizy oraz szczegółowych rozważań, wynika, że przytoczone podstawy kasacyjne uzasadniają uwzględnienie skargi. W wypadku, gdy strona skarżąca twierdzi, że jej skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona, powinna przedstawić argumentację prawną, wyjaśniającą w czym ta oczywistość się wyraża oraz uzasadnić to twierdzenie. Powinna w związku z tym wykazać kwalifikowaną postać naruszenia prawa materialnego i procesowego, polegającą na jego oczywistości *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej.

Jednocześnie, zgodnie z art. 389³ § 3 k.p.c. podstawą skargi kasacyjnej nie mogą być zarzuty dotyczące ustalenia faktów lub oceny dowodów. Wynikający z tego przepisu zakaz oparcia skargi kasacyjnej na tego rodzaju zarzutach oraz związanie Sądu Najwyższego ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia oznacza niedopuszczalność powoływania się przez skarżącego na wadliwość wyroku sądu drugiej instancji polegającą na ustaleniu faktów lub niewłaściwie przeprowadzonej ocenie dowodów również we wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Problem objęcia ubezpieczeniem społecznym „niemal jedyne go wspólnika spółki z ograniczoną odpowiedzialnością”, czy też „wspólnika dominującego” wywoływał szereg kontrowersji, zwłaszcza w kontekście pracowniczej więzi ubezpieczeniowej takiej osoby (por. uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 30 listopada 2023 r., III USKP 17/23, OSNP 2024 nr 6, poz. 66 i podane tam orzecznictwo oraz poglądy doktryny). W rozpoznawanej sprawie ten problem nie występuje, bowiem pozwany objął ubezpieczeniem społecznym odwołującego się jako wspólnika jednoosobowej spółki z o.o. (art. 8 ust. 6 pkt 4 ustawy systemowej), chociaż - z formalnego punktu widzenia - dana Spółka była podmiotem dwuosobowym (bezsporne), przy czym skarżący posiadał 99% udziałów.

Do niedawna w judykaturze Sądu Najwyższego dominował pogląd, że wspólnik dwuosobowej spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, który posiada część udziałów zapewniającą mu prawo do samodzielnego decydowania o

wynikach zgromadzenia wspólników i niemal wyłączne prawo do zysku oraz który - wskutek pełnienia funkcji jednoosobowego zarządu - ma nieskrępowaną możliwość samodzielnego decydowania o bieżącej działalności spółki, podlega ubezpieczeniom społecznym jako osoba prowadząca działalność pozarolniczą na podstawie art. 8 ust. 6 pkt 4 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 października 2017 r., II UK 451/16, LEX nr 2427158, postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 27 lutego 2019 r., II UK 24/18, LEX nr 2626281). Obok tych orzeczeń można jeszcze przytoczyć wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 8 października 2019 r., II UK 114/18 (LEX nr 3552287); z dnia 5 marca 2020 r., III UK 36/19 (OSNP 2021 nr 6, poz. 65) oraz z dnia 24 lutego 2021 r., III USKP 31/21 (LEX nr 3123199).

Jednak w ostatnim czasie od tej wykładni Sąd Najwyższy odstąpił. I tak w wyroku z dnia 15 września 2021 r., I USKP 44/21 (OSNP 2022 nr 9, poz. 91) przyjęto, że obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym podlega tylko jedyny wspólnik jednoosobowej spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, a nie wspólnik większościowy, choćby „prawie” lub „niemal” jedyny (art. 6 ust. 1 pkt 5 w związku z art. 8 ust. 6 pkt 4 ustawy systemowej w związku z art. 4 § 1 pkt 3 k.s.h.). Ta linia orzecznicza była następnie kontynuowana (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 30 listopada 2023 r., III USKP 17/23, OSNP 2024 nr 6, poz. 66; z dnia 7 stycznia 2024 r., III USKP 73/23, OSNP 2024 nr 8, poz. 87; z dnia 27 sierpnia 2024 r. II USKP 49/23, LEX nr 3748682; postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 9 stycznia 2024 r., I USK 472/23, LEX nr 3652137; z dnia 3 marca 2024 r., III USK 22/23, LEX nr 3693536). Opierała się ona na założeniu, że wątpliwe jest poszukiwanie na siłę - wbrew woli i świadomej decyzji samego wspólnika spółki kapitałowej - tytułu do podlegania przez niego obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym, zaś zasada powszechności ubezpieczeń społecznych nie jest realizowana w pełni w systemie prawa. Ubezpieczeniom obowiązkowym podlegają (z mocy ustawy - *ex lege*) tylko te osoby fizyczne, które mają tytuł do podlegania tym ubezpieczeniom (ujęte enumeratywnie w art. 6 ust. 1 ustawy systemowej). System dąży do powszechności, jednak nie jest w stanie objąć wszystkich osób fizycznych. Jeżeli wspólnik wieloosobowej (nawet tylko dwuosobowej) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością nie spełnia warunków podlegania ubezpieczeniom

społecznym, to znajdzie się poza systemem. We własnym interesie powinien dążyć do objęcia go ubezpieczeniami społecznymi i może takimi ubezpieczeniami być objęty, ponieważ prawo ubezpieczeń społecznych mu to umożliwia. Jeżeli jednak świadomie decyduje się prowadzić działalność zarobkową w takiej formie prawnej, która nie pozwala na objęcie go tymi ubezpieczeniami, to nie można wbrew treści jednoznacznie brzmiącego przepisu (art. 8 ust. 6 pkt 4 ustawy systemowej), dokonując wykładni *contra legem*, przyjmować, że tym ubezpieczeniom podlega.

W końcu nie sposób pominąć, że w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 21 lutego 2024 r., III UZP 8/23 (LEX nr 3686847) przyjęto, że wspólnik dwuosobowej spółki z ograniczoną odpowiedzialnością posiadający 99 procent udziałów nie podlega ubezpieczeniom społecznym na podstawie art. 6 ust. 1 pkt 5 w związku z art. 8 ust. 6 pkt 4 ustawy systemowej. Rzecz jednak w tym, że wspomniana uchwała zapadła w składzie złożonym z sędziów powołanych na urząd sędziego Sądu Najwyższego na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej w oparciu o przepisy ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2018 r., poz. 3). Tymczasem w uchwale połączonych Izb Sądu Najwyższego - Izba Cywilna, Karna, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 23 stycznia 2020 r., BSA I-4110- 1/20 (OSNK 2000 Nr 2, poz. 1 i OSNC 2020 Nr 4, poz. 34) przesądzono, że udział takiej osoby w składzie Sądu Najwyższego prowadzi w każdym przypadku do sprzeczności składu sądu z przepisami prawa w rozumieniu art. 379 pkt 4 k.p.c. Uchwała z chwilą jej podjęcia uzyskała moc zasady prawnej (art. 87 § 1 ustawy o Sądzie Najwyższym), a to oznacza, że każdy skład orzekający Sądu Najwyższego jest nią związany (odnośnie do braku podstaw do przyjęcia, że jej skutki zostały zniwelowane przez wyrok Trybunału Konstytucyjnego - zob. zamiast wielu wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 25 kwietnia 2024 r., I PSKP 13/23, LEX nr 3708945; z dnia 4 maja 2024 r., I USKP 125/23, LEX nr 3713592). W takim razie nie jest (nie było) możliwe poprzestanie tylko na powołaniu się na werdykt w sprawie III UZP 8/23, lecz konieczne stało się szersze przedstawienie problemu. Swoją drogą sąd powszechny ocenić może, czy zawarte w tej uchwale stanowiska i wykładnia prawa może być (powinna być) wykorzystania w praktyce w związku z podstawową funkcją sprawowania wymiaru sprawiedliwości, jaką jest dokonanie wykładni prawa.

Poruszone powyżej argumenty nie zamykają jednak problemu. W każdej sytuacji sąd powszechny ma prawo badać, czy określone czynności były rzeczywiste i wygenerowały sytuację prawną w takiej postaci, jaka została zadeklarowana w tej czynności. Innymi słowy, sąd nadal jest uprawniony do weryfikacji (i tak było w sprawie), czy dana czynność nie była pozorna, a tym samym tak zwany mniejszościowy udziałowiec jest udziałowcem fikcyjnym (figurantem). W tej mierze także już wypowiedział się Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 23 lipca 2024 r., II USKP 52/23 (LEX nr 3784622). Oznacza to, że akceptowalne pozostaje nadal zweryfikowanie (wyjątkowo, gdy okoliczności sprawy na to wskazują), czy utworzenie dwuosobowej spółki kapitałowej nie miało na celu obejścia prawa albo było pozorne (bo ten drugi wspólnik faktycznie nie wypełnia swych zadań, jest wspólnikiem „na papierze”) i ten wątek nie kłóci się z odejściem, w ostatnim czasie, od koncepcji odwoływania się do pozajęzykowych dyrektyw wykładni w związku z treścią art. 8 ust. 6 pkt 4 ustawy systemowej.

Z przytoczonych względów należało odmówić przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania (art. 398⁹ § 2 k.p.c.).

[SOP]

[a.ł.]